

egyéb műveinek s a személyére s írói működésére vonatkozó irodalomnak szinte hiánytalan jegyzékét vesszük benne. Segítségével *Bánk* irodalmi visszhangját nyomon követhetjük Trattner könyvkereskedő 1820. évi Előfizetési jelentésétől (mely a novemberi vásárra ígéri a dráma megjelenését) egészen magáig e jubiláris *Kalona-émlékkönyvig*, melyben a kitűnő bibliográfia megjelent. Kiegészítésül mi legfeljebb még a dráma előadásairól írt színi bírálatoknak a napisajtóra is kiterjeszkedő — elismerjük: szinte emberfeletti munkát kívánó — jegyzékbevitelét látnók szívesen.

Katona ez emlékkönyvében — ki előbb a magyar színpadnak rajongója s utóbb szülővárosa helytörténetének első művelője is volt, méltán kapott teret Kecskemét korán elhunyt helyi közműveltségtörténetírójának, Liszka Bélának érdemes dolgozata, *A kecskeméti színház és színészet múltjáról*. Belőle eddig csak egyes fejezetek jelentek meg, jobbára nehezen hozzáférhető helyen, most az *Emlékkönyv* e befejező közleményében kutatásainak eredménye összefüggő egységben kerül elénk, kiegészítve Hajnóczynak a századfordulótól napjainkig tartó időszakra vonatkozó adataival. S a szerkesztő gondja a régibb részeknek néhány szükséges új jegyzettel való kiegészítésére is kiterjed.

Ez a gond és szeretet jellemzi az egész kiadványt, mely — előszava szerint — Katona nagy értékeinek elmélyülő megértését és növekvő megbecsülését kívánja eredményesen szolgálni. Mindenképen hivatott is rá, hogy ennek a célnak derekasan megfeleljen.

Rédey Tivadar.

Sommerset Maugham: Az ördög sarkantyúja. (Athenaeum-könyvtár.) Maugham az úgynevezett szenzációs regényírók közé tartozik. Egyik szemével az emberi lélek furcsaságait nézi, a másikkal a szenzációt keresi.

Különös keveréke a pszichológusnak és az újságírónak, amely keverékben az újságíró kapja a nagyobb részt, az válogatja ki, rendezi el és önti formába az anyagot, a pszichológia inkább csak szállítja. Úgyszólván egyetlen törekvése, hogy érdekesen és érthetően mondja el az eseményeket. Ezt meg is teszi becsületesen, nem is leplezi magát, nincsenek pretenciói: puritánul, cicoma nélkül adja elő mondókáját. Saját véleményét és érzéseit sem hallgatja el, ahogy a mindennapi életben is állást foglalunk elbeszéléseinkben. Ez az állásfoglalás azonban sohasem lesz prédikáció, csak néhány megfigyelés és következtetés. Ezeknek a céloknak és eszközöknek megfelelőek a regény alakjai is. Legtöbbször egyetlen erős vonásból áll a jellemük, de ez az egy a lényegét adja. Rendszerint valamilyen különlegesség is van bennük, ami már a szenzáció miatt is szükséges.

«Az ördög sarkantyújában» a főszereplő egy Strickland nevű festő, ő az érdekes és különleges figura. Csendes és látszólag nyugodt házasetlet él, egyszer csak otthagyja feleségét és gyermekeit, elutazik Párisba, mert festeni akar. Maugham két dologgal okolja meg ezt a hirtelen változást. Az egyik Strickland zsenialitása, a másik különleges állásfoglalása a szerelemmel szemben. Újszerű és szenzációs az is, hogy ebben a regényben a szerelmet fojtja el a festői tehetség. Az eddigi regényírói gyakorlat szerint az életben szinte csak a szerelem okozhatott meglepetéseket, csak az idézhetett fel viharokat. Ha valaki pár száz év múlva a regényirodalom alapján akarja majd rekonstruálni a XIX. és XX. századi ember lelki-világát, egy kis egyoldalúsággal bebizonyíthatja majd, hogy bennünket csak a betörők és a szerelmi kalandok érdekeltek. Maugham regénye azért szenzációs, mert nem a szerelem okozza a bonyodalmat, hanem a szerelemben

okoz vihart Strickland kitörő zsenialitása.

Ezt a vihart, Strickland szökését feleségétől és családjától, azonban nemcsak a kikívánczozó zsenialitás okozza, hanem az is, hogy nem úgy gondolkozik a szerelemről, mint a többi jól nevelt regényhős. Strickland számára a szerelem és a nő csak anynyit jelent, mint a primitív ember számára, csak érzékeinek kell, lelkét más gondolatok foglalják el. Szerinte «furcsa kis állatok az asszonyok. Bánhatik az ember velük úgy, mint a kutyával, ütheti őket, míg megfájdul a karja, mégis szeretik az embert. Persze az, hogy lelkük van, a kereszténység legképtelenebb ábrándja.» Ezért találja meg végül boldogságát Tahitiben egy bennszülött nővel.

Ha a regény művészi eszközeiben kevés meglepetést talál is az olvasó, a szerelemnek ez a felfogása valóban szenzációs. Körülbelül száz évvel ezelőtt voltak rendkívüliek azok a regényhősök, akik csak a szerelemmel foglalkoztak, de azzal aztán annál elkeseredettebben és korlátlanabban. A férfiak is olyanformán írták le a szerelmet, mintha mind nők lettek volna: az volt az élet egyetlen célja, azért érdemes volt cserbenhagyni mindent és minél nagyobb ostobaságot követett el a regényhős, annál nemesebb lelkűnek és szimpatikusabbnak találta a regény szerzője és közönsége. A regényhősnek ez a típusa csak abban változott, hogy a romanticizmus után realista, majd naturalista, legújabbban pszichoanalitikus szemüveggel nézte a szerelmet, de amit nézett, csak a szerelem volt.

E-dur és moll skálában véghezvitt szerelmi enyelgések után valóban üdítő jelenség Maugham Strickland-je, még így félvadnak ábrázolva is. Strickland túlzó nézeteit is meg lehet érteni, mert az egyik irányban való túlzást az ellenkező irányban hasonló mértékű kilengés szokta követni. Amennyire

eltorzítja a valóságot Strickland felfogása, ugyanannyira torzította el a vadul burjánzó szerelmi irodalom a másik irányban. Reméljük, hogy még néhány ilyen félvad férfit leíró regény megtisztítja fejünket a körülbelül száz év óta ráülepedő «rózsaszínű» ködötől és újra találkozunk a regényekben is normális emberekkel, akiket az egész élet fog érdekelni, nemcsak a gyengébb nem különben igen szimpatikus képviselői. *Fábián István.*

Dr. Merényi Oszkár : A magyar lélek története. Az irodalomtörténet alapján. Kaposvár, 1929. Szabó L. nyomdája és könyvkiadóvállalata. — Merényi Oszkár a múlt évben adta ki «*A magyar irodalom története*» és «*Magyarirodalmotörténeti olvasókönyv*» c. könyveit s vele egy időben e 70 oldalas füzetet.

A magyar lélek története nem más, mint a magyar irodalomban testet öltő magyar génusz formáinak lélektanilag megokolt és logikailag egybeállított képsorozata, az ezeréves nemzeti ideálok, eszmék és eszmények irodalmi alkotásokban kikristályosodott megjelenései. Merényi műve elején a legjobb történeti munkák alapján a magyarság ősi tulajdonságait keresi, s Árpád és Szent István alakjaiban a szent és hazafi, a hódító vezér és államalkotó tipikus, s a magyarság lelkében ezer éven át érvényesülő faji jellegét mutatja be. A magyarságra a kereszténységen kívül a német és bizánci befolyás hatott legjobban, majd az Anjouk révén a humanista és reneszánsz mozgalom termékenyítő hatása a legszebb ígéretekhez hozza; sajnos, a másfél századig tartó török hódítás a magyar kultúrát a nyugati népek haladása mögé taszítja. Szép képekben rajzolja meg a szerző a hitvérták nyomán kifejlődő lelki elmélyedést, s a magyar trónért aggódó hazafiak munkásságát, majd a nemzeti létért folyó harcok idején az élni akaró magyarság kulturális erőfeszítéseit, a kuruc költészet,